

такі сфери соціальної інфраструктури як: охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, культура та спорт, освіта, житлово-комунальне господарство та інші сфери, що є предметом наступного дослідження.

Література

1. Ахламов А. Реформування адміністративно-територіального устрою: аналіз сучасних науково-методологічних підходів / А. Ахламов, Ю. Молодожен // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. економічний простір України: регіоналізація і інтеграція в умовах суспільних трансформацій: [зб. наук. праць]. Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України; Редкол.: Є.І. Бойко (відпов. ред.). – Львів, 2011. Вип.1 (87).-С.27-35.
2. Беломестов В.Г. Проблемы управления экономическим потенциалом социально-экономических систем / В.Г. Беломестов // Проблемы современной экономики. -№1(13). – С. 144-152.
3. Берг О.О. О программе развития бюджетного федерализма в Российской Федерации на период до 2005г. / О.О. Берг // Вопросы экономики. -2002. -№5. -С.144-152.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 340.131.3

В. С. Кахнич
аспірант

Львівського державного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА (на прикладі правової системи України)

Наголошується на особливості, яка виявлялася повсякчас у процесі зародження інтеграційних об'єднань в Європі ХХ століття та їхнього розширення. Досліджується сприяння економічному розвитку, росту зайнятості і підвищенню рівня життя. Розглядається забезпечення упорядкування постачання загального ринку, рівний доступ до джерел виробництва для всіх споживачів, встановлення максимально низьких цін, підтримки умов, які стимулюють нарощування виробництва і поліпшення якості виробленої продукції.

Ключові слова: порівняльне правознавство, економічний розвиток, джерела виробництва, загальний ринок.

Подчеркивается особенность, которая проявляется в процессе зарождения интеграционных объединений в Европе XX века и ихнего расширения. Исследуется сприяние экономическому развитию, росту занятости и повышению уровня жизни. Рассматривается обеспечение упорядочения поставки общего рынка, равный доступ к производству для всех потребителей, установление максимально низких цен, поддержки условий, которые стимулируют наращивание производства и улучшения качества изготовленной продукции.

Ключевые слова: сравнительное правознавство, экономическое развитие, производство, общий рынок.

Emphasis is placed on features that always manifested in the emergence of integration associations in Europe and the twentieth century their expansion. We study the promotion of economic development, employment growth and rising living standards. Consider providing uporyadkuvannnya total market supply, equal access to the source of electricity for all consumers, establishing the lowest possible price, support conditions that stimulate the production capacity and improve product quality.

Keywords: comparative law, economic development, power production, the overall market.

Постановка проблеми. Теоретичні концепти європейської інтеграції мають за одну з першооснов геополітичні уявлення про Європу як особливий політико-територіальний феномен, відмінний від подібних йому на політичній карті світу. Саме автентичне поняття «Європа» має тривалу історію. Поділ світу на окремі континенти, очевидно, має своїм початком політико-правову історію

Стан дослідження. Соціально-політична нестабільність зумовила появу різного роду концепцій, сутність яких зводилася до обмеження державного суверенітету на користь «наднаціонального об'єднання, яке керувалося б, в першу чергу, спільними інтересами, а не інтересами окремих держав».

Мета статті – визначити загальнотеоретичні аспекти інтегративної функції порівняльного правознавства.

Виклад основних положень. Оригінальними, і в той же час спільними рисами теоретико-методологічних концепцій є перманентна конфліктність у відносинах між державами, причинами якої є територіальні, економічні, військові, політичні та інші інтереси одних країн по відношенню до інших, що призводить до порушення суспільного балансу, воєн, відсутності сталого розвитку тощо. Подолання таких негативних явищ можливе на основі продукування та реального впровадження у політичну практику спільних зусиль ряду держав. Такі зусилля повинні стосуватися насамперед створення передумов військової безпеки, конституювання принципів і ін. Проте, названими аспектами теоретичні концепції щодо особливостей розвитку країн, розташованих на європейському континенті, не обмежуються.

Думка про можливість і бажаність досягнення єдності європейських країн і народів була в найбільш розгорнутій формі сформульована австрійським графом Куденхове-Калергі в книзі під характерною назвою «Пан-Європа», опублікованій у 1923 р. Головна ідея автора полягала в тому, що об'єднана Європа може стати певним самостійним політичним та економічним утворенням.

Куденхове-Калергі спочатку покладав великі надії на те, що мирна програма В. Вільсона та Ліга Націй будуть забезпечувати мирний і справедливий післявоєнний устрій. Відновлення «європейської величі» може і повинно бути здійснене задля запобігання перетворення континенту на об'єкт протиборства на міжнародній політичній арені. «Європа, – стверджував Куденхове-Калергі, – поширилася по всьому світі, що призвело до виникнення декількох нових «глобальних владних полів» [1, с. 56], коріння яких знаходяться в межах одного й того ж культурного простору. Однак, Європа не існує у якості єдиного політичного цілого. Під Пан-Європою мається на увазі феномен політичної Європи, відмінної від Європи географічної та культурної.

Актуалізація необхідності посилення євроінтеграційних процесів відбулася після Другої світової війни. На цьому етапі усвідомлення цінності ідеї європейського об'єднання посилюється, оскільки вона починає конституюватися в руслі загальних історико-політичних процесів, що мають місце в міжнародній політиці. Проблеми конкретного правового втілення інтеграції європейських держав починають виступати як домінанта практичних зовнішньополітичних кроків провідних суб'єктів міжнародних відносин політики держав. Починають утворюватися перші інституції, які можна вважати прообразами майбутніх євроінтеграційних об'єднань.

Варто погодитись із запропонованою В. Копійкою та І. Шинкаренку диференціацією ідейно-теоретичних концепцій щодо інституціонально-правового оформлення євроінтеграційних процесів [2, с. 16–50]. Названі дослідники виокремлюють:

1) федералістську модель європейської інтеграції. Зміст традиційної федералістської концепції полягав в ідеї об'єднання Європи на основі федеративного принципу, який передбачав підпорядкування національних та регіональних органів управління спільним наднаціональним структурам. Розглядаючи єдину Європу як основну й кінцеву мету своєї діяльності, використовується такі аргументи, як історична та культурна єдність народів, що проживали на континенті, необхідність забезпечення миру й демократії, а також вирішення економічних, політичних та інших проблем, що виходили за межі компетенції національної держави [1, с. 16].

2) неофункціоналістські напрямки дослідження євроінтеграційних процесів. Неофункціоналізм, на думку В. Копійки та І. Шинкаренку має ґрунтом традиційні функціональні ідеї, котрі зводяться до «попередження політичних розбіжностей шляхом поширення мережі міжнародних агенцій, націлених на інтеграцію життєвих інтересів усіх націй [2, с. 15]. Один з провідників функціонального напрямку Д. Мітрані пропонував оперувати «не поняттями, що визначають рівень розподілу влади – держава, конфедерація, федерація – а елементами менш глобального характеру, визначених потребами окремої людини. Він закликав спочатку виділити проблеми, які необхідно вирішити для забезпечення економічного та соціального добробуту, а форма, за допомогою якої вони будуть вирішені, визначиться сама по собі. Проголошується неприпустимість насильницьких інституціональних трансформацій на європейському політико-правовому просторі, в тому числі – і створення федералістських чи інших об'єднань на основі союзу європейських держав без їхньої власної та свідомої згоди.

3) Сучасні політологічні та соціологічні концепції В. Копійка та І. Шинкаренку пропонують розглядати теорії європейської інтеграції, початком яких стали процеси розширення кількісного складу ЄС, що розпочалися наприкінці 90-х років ХХ століття. З-поміж них виділяються:

а) інтеграційні концепції «первинного розширення», які зводяться до застереження щодо негативних наслідків розширення Європейського Союзу, який «не зможе протистояти викликам сьогодення. Збільшення членів ЄС до того, як він досягне вищого (політичного) ступеню розвитку, приведе до перевантаження

сучасної структури Співтовариства комплексом економічних, політичних та правових проблем досить неоднорідного характеру. Після подальшого розширення будь-яка серйозна реформа стратегії у напрямку посилення Співтовариства буде блокуватися, оскільки більшість нових членів може бути не готова, або може не хотіти проводити якісні реформи після приєднання;

б) інтергубернменталістське (англ. *intergovernmentalism*) бачення європейської інтеграції (міжурядовий підхід), який зводиться до виокремлення провідної ролі держав у процесах європейської еволюції та трансформації на противагу інститутам та організаціям цих держав

в) сучасні «синхроністські» інтеграційні теорії розглядають євроінтеграційні процеси як взаємопов'язаний, складноструктурований процес, у якому поєднуються волі держав, інтереси їх інститутів, громадських організацій, міждержавних спільнот. В даному випадку наголошується на принциповій важливості паралелізації розвитку самих інтеграційних об'єднань, їх складових та правових форм їхнього інституціонального оформлення [2].

Комунікативна теорія, засновником якої є американський політолог К. Дойч, основною ціллю інтеграційних теорій вбачає досягнення миру та гарантування безпеки й стабільності. Суспільство, яке досягне високого ступеня інтеграції, вважають прихильники комунікативної концепції, вирішуватиме реальні та потенційні конфлікти за допомогою не військового чи іншого примусу, а на основі консенсусу. Грунтом останнього має стати відчуття співтовариства. Таке об'єднання отримало назву «плюралістичного співтовариства безпеки». Характер та ступінь його інтеграції залежить «від ступеня взаємодії між людьми (на національному рівні) та мірою взаємозалежності між національними державами (на міжнародному рівні). Ступінь інтегрованості комунітарного об'єднання визначається інтенсивністю комунікацій, як між елементами, що його складають, так і між самим об'єднанням та зовнішнім світом.

Поява вищеназваних концепцій інтегративного розвитку держав Європи зумовлена поглибленням самих інтеграційних процесів, що продовжуються і донині.

Необхідно зробити наголос на тому, що подальший розвиток Європейського Союзу можна розглядати виключно як органічно взаємопов'язаний процес еволюції власне європейського співтовариства та його правової системи, котра інституціонально регламентує його міжнародно-правову сутність та суб'єктність, визначає предметне коло компетенції та повноважень органів і інститутів ЄС тощо.

Такої ж думки дотримується Л. М. Ентін, стверджуючи: «Формування європейських співтовариств та європейського права – це одночасний і тісно взаємопов'язаний процес. Створення та розбудова Європейських співтовариств здійснювалося на чіткій юридичній основі. Відповідно, оформлення та правовий ґрунт цих Співтовариств, їхня структура, цілі та завдання, умови та порядок діяльності – все це мусило знайти відображення та закріплення в нормах європейського права [3, с. 1].

Звідси прийнятним є висновок про паралельність виникнення європейського права та європейських співтовариств та виключну важливість права для подальшої європейської міждержавної інтеграції. На ґрунті принципів та методів нормативно-правового регулювання не лише відбувається формування правового простору, але й створюються визначені передумови для інтеграційних процесів у різного роду сферах, як то: політичній, культурній, соціальній, військовій тощо.

Крім того, в даному випадку у максимально повній мірі виявляється сутність права як «системи або сукупності формально виражених норм (правил поведінки), які відображають і регулюють найбільш важливі економічні, політичні та інші соціальні відносини (закономірності їх розвитку)» Вказані соціальні та політичні відносини, на яких наголошує П. М. Рабинович, значно ускладнилися у другій половині ХХ століття з ускладненням інституціональної форми європейських співтовариств [4, с. 32].

Сучасні європейські співтовариства – це не лише міжнародні організації на кшталт Організації Північно-Атлантичного договору, а й інституції, котрим багато в чому притаманні риси сучасних державних утворень.

Крім того, вирішувалася одночасно ще одна прямо не пов'язана зі сталеливарною промисловістю, але досить важлива політична проблема. Це проблема інтеграції країн в західноєвропейську економічну систему. Учасники ЄОВС використовували створення наднаціонального об'єднання для того, щоб зберегти свій подальший контроль. Можна стверджувати, що досвід, накопичений ЄОВС, справив величезний вплив на наступний розвиток інтеграційних процесів у Західній Європі. І хоча створена в рамках ЄОВС модель не була цілком сприйнята, накопичений досвід відіграв безсумнівно позитивну роль. З урахуванням практики, ЄОВС була скоректована модель побудови інших економічних інтеграційних об'єднань і розроблені нові установчі акти.

Унікальність права Європейських співтовариств багато в чому обумовлена специфікою самого цього міжнародного утворення, особливостями його юридичної природи. Варто відзначити, що численні фахівці в галузі міжнародного публічного права, які тривалий час спостерігали за розвитком і функціонуванням ЄС, так і не дійшли до єдиної думки з приводу того, що являють собою сучасні Європейські співтовариства: «класичну» міжнародну організацію, яка разом з тим має дуже специфічні риси, чи ж певне державоподібне

утворення федеративного чи конфедеративного типу. Мабуть, істина в цьому питанні знаходиться десь посередині і полягає в тому, що до кінця другого тисячоліття Співтовариство уособлювало собою міждержавне утворення особливого роду, що вийшло за рамки традиційного розуміння міжнародної організації, але ще не досягло того рівня розвитку, при якому можна було б говорити про появу стійких федеративних чи конфедеративних елементів [5, с. 18].

Право ЄС не тотожне ні міжнародному праву, ні національному. Європейське право має наднаціональний характер, що у міжнародно-правовій доктрині пов'язується з діяльністю міжнародних організацій, причому норми, створені міжнародною організацією, мають перевагу перед нормами національного права; такі норми є частиною національного права й обов'язкові для виконання, у тому числі, і в діяльності національних судових органів.

У західноєвропейській доктрині існує інший підхід, що розглядає наднаціональність як функціональний принцип об'єднання держав, за яким суверенні права у визначених Конституцією такого об'єднання сферах передаються державами визначеному наднаціональному органу. При цьому основна кількість рішень приймається на мажоритарній основі, а не на основі консенсусу. На думку інших дослідників європейського права, наднаціональність означає також повноваження Європейського суду давати роз'яснення обов'язкового характеру щодо природи і дії права ЄС, які формують правову систему, де право ЄС має перевагу перед національним правом держав-членів ЄС. У випадку невідповідності національного права праву ЄС діють принципи верховенства права ЄС і прямої дії норм права ЄС.

Міжнародні договори з державами – не членами ЄС теж вважаються джерелом права ЄС. Слід зазначити, що частиною права є також деякі багатосторонні міжнародні договори, укладені поза рамками ЄС. Так, наприклад, Суд ЄС визнав Європейську конвенцію про права людини й основні свободи невід'ємною частиною права ЄС.

Невизначеність юридичного статусу Європейських співтовариств закономірно обумовила появу безлічі різних поглядів на природу права ЄС. Зокрема, досить гостра дискусія виникла по питанню про те, яке ж саме право склалося і застосовується в рамках Європейського співтовариства.

Говорячи про основні сфери правового співробітництва західноєвропейських держав на сучасному етапі, перелічується наступні галузі: боротьба з тероризмом, захист прав людини, право притулку, відносини між правоохоронними органами. В останні роки робота з усіх цих напрямів стимулюється в рамках ЄС прагненням до створення єдиного ринку.

Одним з елементів «європейського правового простору», що формується, безсумнівно варто вважати європейську правову державу. Хоча це поняття глибоко не аналізувалося в західноєвропейських дослідженнях і поки не має єдиного тлумачення.

Висновки. Можна виокремити два напрямки уніфікації норм господарського законодавства в ЄС: а) створення правової основи спільного ринку товарів, підприємницької діяльності, капіталів і послуг; б) формування умов для функціонування такого ринку головним чином шляхом забезпечення оптимальних умов для конкуренції (зокрема, заборони недобросовісної конкуренції). У зв'язку з цим виникають питання про природу права співтовариств, про його співвідношення з національними правовими порядками держав – членів, міжнародною часткою правом і міжнародним правом у цілому. Ці питання набувають усе більшого значення із інтенсифікацією та поглибленням процесу економічної і політичної інтеграції в ЄС. Ця тема викликає все більший інтерес і в практичному плані у зв'язку з посиленням ролі ЄС як представника держав – членів у міжнародному економічному та політичному співробітництві з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Таким чином, вирішуючи питання про походження норм права ЄС, можна сказати, що такі норми у кінцевому рахунку служать результатом волевиявлення держав – членів і носять міжнародно-правовий характер.

Література

1. Лафитский В. И. Сравнительное правоведение в образах права / В. И. Лафитский. – М.: Статут, 2010. – Т. 1. – 429 с.
2. Копійка В. В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: навч. посібник / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. – К.: Ін Юре, 2001. – 448 с.
3. Европейское право: учебник для вузов / под общ. ред. Л. М. Энтина. – М.: Норма-Инфра-М, 2002. – 720 с.
4. Рабінович П. М. Загальна теорія держави і права: навч. посібник / П. М. Рабінович, Г. Г. Шмельова, Л. А. Луць; Львів. ун-т. – К., 1993. – 94 с.
5. Петров Р. А. Вступ до права Європейського Союзу: навч. посібник / Р. А. Петров, З. Й. Опейда, Д. Е. Федорчук, А. О. Вакуленко // Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2001. – 248 с.